

Voordracht bij de presentatie van 'Reisgenoten'.

Gij
Gij peilt mijn hart, Gij doorgrondt mij.
Gij weet mijn gaan en mijn staan.
Gij kent mijn gedachten van verre,
mijn reizen en trekken, mijn rusten.
Mijn wegen, alle, zijn U bekend.

Woorden uit de Schrift, dat moeilijke en tegenstrijdige, soms ontoegankelijke maar toch ook boeiende en ontroerende, herkenning oproepende en geloof wekkende boek dat wij 'bijbel' noemen. Midden in dat boek vinden we de psalmen, die bonte verzameling van alles wat een mens kan doorstaan en doorleven aan emoties, woelingen en roerselen van de ziel. Eén zo'n zielservaring vinden we verwoord in psalm 139: die van het gekend zijn door God, een vertrouwd zijn met Hem die al je wegen, je reizen en rusten ziet.

God. Wie God? Die er niet is als het kwaad goede mensen treft? Die niet luistert of antwoord geeft als ik tot Hem roep? De God der goden? Heer onze God? 'O god, er is geen god', dichtte Multatuli in 'Het gebed van den onwetende' in 1861.

De God van de Schrift, de God van psalm 139, is er Eén die mensen overkomt. Het is niet te denken hoe we dat moeten denken. Wie het ondervonden heeft, heeft er weet van. Psalm 139 zegt het zo:

Achter mij zijt Gij en voor mij uit.
Gij legt uw handen op mij.
Dit is wat ik niet kan begrijpen,
niet denken, het gaat mij te boven.

Deze oerervaring is wezenlijk. Ze is de basis van het gebed: ik ben gekend, ik ben gezien, gewild. Ik ben niet verloren, waar ik ook ga of sta. Ik ben geroepen tot leven, gezonden naar mensen van hier tot waar ter wereld.

Hoe zou ik uw adem ontkomen,
waarheen vluchten voor uw aangezicht.
Beklim ik de hemel, daar zijt Gij,
daal ik af in de aarde, daar vind ik U ook.
Had ik vleugels van morgenrood,
vloog ik over de verste zeeën,
ook daar Gij, uw hand,
uw rechterhand die mij vasthoudt.

Is er ooit gezagvoller iets gezegd over wat je kan overkomen wanneer iemand je bij de hand neemt en vasthoudt?

Zo gaat de bijbelse mens op weg, met zijn hand in die van een Ander. Zonder te weten waarheen, zoals Abraham ooit. Als een vreemdeling op aarde. En niet gevrijwaard van donker, van twijfel, angst en aanvechting. Ook de weg van een gelovige loopt door beproeving, en voor de dood wordt hij niet gespaard. Maar er is een hand die hem heeft gegrepen en die hem niet zal laten vallen, maar hem door alle wisselvalligheden van het leven heen zal leiden. Dat vraagt vertrouwen en overgave. Maar het maakt voor een gelovige alles anders.

Zou ik roepen: 'Duisternis, bedek mij,
licht, verander in nacht' –
voor U bestaat de duisternis niet.
Voor U is de nacht even licht als de dag,
de duisternis even stralend als het licht.

Niet altijd zal dat zo vanzelfsprekend zijn, niet steeds is het donker zo licht als de dag. Je komt terecht bij heel existentiële vragen. Wie ben ik? Wie ken ik nog in dit land van niet weten? Wie heeft mij ooit gezien?

En dan zijn er nog vragen naar het waarom. Waarom moest mij dit overkomen? Waarom blijft Gij, o Heer, zo onbereikbaar ver? Waarom geboren, waarom verder gaan op de weg van mijn leven?

Uw schepping ben ik in hart en nieren,
Gij hebt mij geweven in de schoot van mijn moeder
Ik werd gevormd in het diepste geheim,
prachtig gevlochten in de schoot van de aarde.
Ik was nog ongeborn, Gij hadt mij al gezien
en al mijn levensdagen stonden in uw boek
nog vóór Gij er één hadt gemaakt.

De God van psalm 139 staat aan het begin van het leven, maar zal ook wachten aan het einde van de weg. Moeten we dan de rest alleen doen? Soms lijkt dat zo. Maar voor wie innerlijk probeert verder te zien, is er bij vlagen ook een andere gewaarwording: dat je blijkbaar toch niet alleen bent. Dat er Iemand is die naast je gaat, en die zich pas gaandeweg zal laten kennen.

Over die weg samen met die reisgenoot heb ik zo nu en dan gedichten geschreven. Verkenningen zijn het, aanzetten tot wat misschien een schets zou kunnen worden. Pogingen om te gaan in een land waar je de weg niet kent, en waar soms geen weg is. Deze middag zou ik enkele facetten stadia van die tocht willen belichten, en daarbij – hoe kan het ook anders – voordragen uit eigen werk.

De bundel zoals die er nu ligt bestaat uit drie afdelingen van telkens zeven gedichten. De eerste afdeling heeft als titel meegekregen: 'Wie zijt Gij?'. De tweede afdeling heet 'Bij naam genoemd' en de derde is gedoopt 'Gaandeweg gezegend'. Daarmee wordt al iets uitgezegd over wat we op de geestelijke reis tegenkomen. Het is natuurlijk geen uitputtende opsomming, maar eerder een greep uit wat er bij het gaan van de geestelijke weg aan de orde is. Elke afdeling bestaat uit zeven gedichten, die min of meer concentrisch zijn gerangschikt. Het eerste gedicht houdt verband met het zevende, het tweede met het zesde, het derde en het vijfde gedicht horen bij elkaar, en het vierde gedicht staat telkens in het midden, met een soort kernboodschap. Maar ook de drie afdelingen zijn zo gedacht, dat de middelste afdeling de kern vormt van de hele bundel, terwijl de eerste en derde afdeling ook met elkaar verband houden.

De eerste afdeling heet: wie zijt Gij? Want de reis door het leven maak je niet alleen, al lijkt het misschien soms wel zo, maar je bent onderweg naar Iemand toe, en tegelijk is die Ander ook degene die je nabij is, of juist schittert door afwezigheid. In elk geval wordt die Ander verondersteld, en dus ook bevraagd, geprezen, vermoed en bezongen.

In de Schrift kennen we het verhaal van de roeping van Abraham. De Eeuwige roept hem om op weg te gaan, naar een onbekend land in de verte, een land dat hem nog zal worden aangewezen. En Abraham gaat op weg, zonder te weten waarheen, zonder duidelijk doel. Maar er is in zijn oren een echo van een stem, een nagalm die hij niet kan vergeten. Hij is nog maar vijfenzeventig jaar jong als hij geroepen wordt. Nooit ben je te oud om aan zo'n tocht te beginnen. Het is nooit te laat voor een dergelijke stap. Maar één stap moet wel de eerste zijn, je moet wel willen, uit eigen beweging, op eigen kracht.

HIER BEN IK

Hier ben ik.
Door U geroepen,
gekozen, gevraagd
te doen wat ik kan:
zoekende mens
onder mensen te zijn;
één die een ander
bemoedigt en draagt.

Eén ogenblik zag U mij aan;
werd ik
tot diep op de bodem
bewogen

levenslang
met U op tocht te gaan.

Kunt Gij bestaan
Gij – alleen Gij
dat ik ijzig en koud ben
van binnen
glashard?
Ziet Gij dan nóg naar mij om?

Maar Gij zegt: 'Kom!'
Die kristalhelder
ondenkbare wegen gaat
mij niet met rust laat
van mij niet schrikt.

Zoals geschreven staat:
hier ben ik.

De reis, de tocht met die Ander maakt je niet mooier of meer de moeite waard. De tocht zal je veranderen, de Ander zal je veranderen. Maar je bent – en blijft voor een deel – dezelfde die je was. Je neemt jezelf overal mee naar toe, er is geen ontkomen aan. Maar waar anderen misschien weglopen van je, of afhaken, of alleen maar korte tijd met je meegaan, daar blijft Eén je steeds nabij. Ook daar is geen ontkomen aan, trouwens. En vroeg of laat komt het verlangen op die Ander beter te leren kennen. Wie zijn Gij? En net zoals dat in menselijke relaties gaat, zo voltrekt zich dat ook in de omgang met die Ene. Je leert elkaar kennen door samen de weg te gaan. En op die weg zijn er hobbels en struikelblokken. En valkuilen. Als de eerste reislust wat is geluwd, begint het al aan je te knagen: waar ben ik ooit aan begonnen? Wat heeft me eigenlijk ooit bewogen?

BEGENADIGD

Ooit op weg gegaan; waarheen
- welke hoogte, welke diepte -
met alleen uw stem: die riep me
bij mijn eigen naam.

Ooit gezegend, maar waartoe
- door beproeving aangevochten -
waarom in een schoot gevlochten
waarom verder gaan?

Ooit een leven opgebouwd
met de sterren, toekomstzaden,
licht waarin door uw genade
ik uw licht aanschouw.

Die reisgenoot is niet voortdurend aan het woord. Op een bepaalde manier misschien ook wel prettig, dat ie zo heerlijk niks kan zeggen. Maar ook moeilijk bij tijd en wijle, omdat je soms zo graag een aanwijzing, een bemoediging, een tegenover je wilt hebben. Moet ik dan alles maar alleen uitzoeken? Ja en neen. Ja, omdat ik zelf mijn weg moet gaan. Het is mijn eigen unieke weg. Die kan niemand anders gaan in mijn plaats, en het is ook een onherhaalbaar gebeuren. Maar ook: neen, omdat Hij steeds weer aan mijn zijde aanwezig is. Al zegt Hij dan niet zo veel, en al doet Hij ogenschijnlijk niets, Hij is er. En juist dat maakt alles anders. Dat maakt het donkerste stukje van mijn leven tot onderdeel van de zegen die ik ontvang. Dat Hij aan mijn zijde gaat, betekent niet dat me niets zal overkomen. Ik moet de weg gaan, en er kan werkelijk van alles gebeuren en van alles mij overkomen. Maar Hij is er, en als ik val, val ik in zijn handen. Het is niet echt goed uit te leggen, merk ik wel. Je komt er pas achter gaande de weg. Je hebt er geloof en heel veel vertrouwen voor nodig. Garanties zijn er helemaal niet. Innerlijk vermoed je, dat Hij er zal zijn, en dat Hij niet rusten zal, eer je de plaats van je bestemming hebt gevonden, eer je thuis bent gekomen bij Hem.

WEG

Moet ik het donker door
het diepe dal waar ik dool
niemand nog ogend naar mij,

ik volg dit lichtend spoor
vragende naar waar ik woon:
naast mij, meedogend, gaat Gij.

Nooit zul je die reisgenoot aan je zijde ten volle kennen in dit leven op aarde. Maar Hij gaat naast je. Dat moet genoeg zijn om de tocht te kunnen volbrengen. . ‘Naast mij gaat Gij, zegt psalm 23 (ps. 23, 4b) En in psalm 16 zingen we: ‘Staat Hij naast mij, ik kom niet ten val’ (ps.16, 8).

Wie is die Ander? Hij is een Iemand, Hij is die zal zijn. Hij is de aanwezige, de meegaande, de standvastige. Hij die je leven heiligt met al wat daarin is. De

meedogende, barmhartige. De Levende. Hij die ook vraagt naar mij: 'En jij, wie ben jij zelf, wie zeg jij dat Ik ben? Wat is jouw naam? Heeft iemand dat ooit meegemaakt, dat iemand vraagt en zoekt naar je diepste naam, de kern van je wezen? De God van de bijbel, de God van de psalmen, vraagt naar de mens. Al op de eerste bladzijde van de Schrift: 'Adam, waar ben je?' (Gen. 3, 9). En op de volgende bladzijde: 'Kaïn, waar is Abel, je broer' (Gen. 4, 9). Nooit zal die stem zwijgen, die naar ons vraagt en naar onze broeders en zusters.

Daarmee kom ik bijna als vanzelf bij het tweede deel van de bundel, dat als titel draagt: 'Bij naam genoemd'. Hij die Naam is, kent ook mij bij mijn diepste naam. Waar en wanneer word ik bij naam genoemd? In de diepte, als ik zelf niet meer weet hoe verder. Wanneer de maskers van de rollen die ik speel in het dagelijks leven, worden afgelegd, en afgelegd móeten worden.

Wanneer ik mij tracht te verzoenen met mijzelf, met dat wat mij heeft gemaakt tot wie ik ben, met dat wat mij heeft gewond van binnen, dan hoef ik niet meer iemand anders te zijn. Dan weet ik mij bemind en aanvaard. Het is goed zoals ik ben. Ik kan nog verder groeien, er is nog werk te doen. Maar voor een deel is het ook goed, zoals in het oerbegin.

WIJSHEID

Geef Gij mij de genade
gelaten mens te zijn
in vrede te bewaren
dat wat ik niet kan klaren
of anders kan doen zijn.

Geef Gij mij moed tot groeien
naar hoe het anders kan
te slijpen en te snoeien
te stuwen en te stoeien
te worden naar uw plan.

Op wijsheid wil ik bogen:
uw Geest die vrij doet zien
wat ligt in mijn vermogen
én dat wat in uw ogen
zo blijven moet misschien.

Tot zover is het misschien nog te begrijpen allemaal. Maar toch is deze dichtbundel meer dan een pleidooi voor zelfaanvaarding, al wil ik het belang ervan zeker onderstrepen. De aanvaarding van Godswege echter reikt verder. God overkomt mensen. Je kunt het niet volledig zelf bewerken, al kun je wel ver komen. Maar uiteindelijk is het de liefde van God zelf die werkelijk leven geeft. De kracht van zijn liefde is sterker dan alle dood. Daar waar ik zelf niet meer verder kan dan aanvaarden wat er is, daar mag ik misschien ook ondervinden dat er een hand is die mij vasthoudt. Ook daar.

Hij die het leven geeft aan mensen, Hij is ook zelf het leven. En waar niemand meer met mij gaat, waar niemand kan komen trouwens, daar is Hij. Daar word ik gevonden. Daar ontvang ik een nieuwe naam. Je weet dat je leven veranderd is, dat je weg niet meer dezelfde is door de ontmoeting met Hem. Je weet op de bodem van je ziel dat niets en niemand je van zijn liefde kan scheiden. Ergens diep in je is een onaantastbare kern, die bewaard is en bewaard zal blijven. Het is een lange weg om tot dit punt te geraken. Maar als je er eenmaal bent gekomen, kun je er steeds opnieuw uit puren, als uit een onuitputtelijke bron. Dit besef mogen we een paaservaring noemen. Nieuw leven dat doorbreekt binnen in mij. Nieuw leven dat alleen van God kan komen. Nieuwe adem in zijn licht.

LEVEND NABIJ

Licht kleurt de morgen
- het donker voorbij.
Leven, zacht aangeraakt,
tintelt verborgen
doch stil nabij.

Liefde die teder
herademt in mij.
U die mijn naam weer noemt
blijft met uw vrede
en troost nabij.

Niet meer gebonden.
Geheeld en bevrijd
weet ik mij nieuw gemaakt
en onomwonden
U heel nabij.

Het derde deel, 'Gaandeweg gezegend' is op het voorgaande een soort slotbeschouwing. Hierin wordt het mysterie van de reis, het onderweg zijn met God en naar Hem toe, verder belicht. Het is een weg waarop je gezegend wordt, en waarin ook de Ander wordt zalig geprezen. Vandaar dat de afdeling opent met het lied dat hier in onze abdijliturgie al enige tijd een plaats heeft: 'Wees gezegend'. Maar ook treft u hier het gedicht aan dat ooit stond afgedrukt op de uitnodiging voor mijn eeuwige professie, getiteld: 'Begeesterd'.

BEGEESTERD

Vuur in mij
dat onblusbaar
onstuitbaar brandt,
mij als een storm overmant,
mijn muur doorbreekt.
Adem waarmee
Gij uw Woord tot mij spreekt,
om antwoord mij vraagt.

Gij die mij optilt en draagt,
mij nog schraagt zelfs wanneer
er geen weg daagt, niet meer
een mens met mij gaat
dan Gij alleen.

Om U wil ik leven,
die nooit mij met rust laat.
uw Woord mij gegeven
staat in mij geschreven,
zingt als een lied om mij heen
zonder maat.

De omgang met God brandt als een vuur in ziel en gebeente. Hier horen we een echo van de profeet Jeremia, waar deze in een periode van aanvechting en desillusie verzucht: 'Soms denk ik: ik wil er niets meer van weten, ik spreek niet meer in zijn Naam. Maar dan laait er een vuur op in mijn hart, het brandt in mijn gebeente. Ik doe alle moeite om het in bedwang te houden, maar het lukt me niet' (Jer. 20, 9).

Behalve vuur is overigens ook sprake van adem en storm, ruimte (muren die doorbroken worden) en uiteindelijk het levend Woord dat mateloos lied wordt.

Daarmee verraad ik een beetje mijn liefde voor de muziek, onmisbaar en onvervangbaar in mijn leven en – vind ik persoonlijk – in ieder leven. Sommige van mijn gedichten zijn al ooit eens gezongen, en andere kunnen nog tot lied worden. Het zou de zeggingskracht van sommige teksten zeker kunnen verhogen.

De titel van deze derde afdeling, ‘Gaandeweg gezegend’, laat zien dat de zegen zich vooral onderweg voltrekt. Het samen op weg zijn, het groeien naar elkaar toe, de verbondenheid die meer en meer gestalte krijgt, is al een belangrijk deel van die zegen. Maar de lezer zal in de bundel ook tot de ontdekking komen dat de zegen zich evenzeer naar de toekomst uitstrekt. De reis van het leven duurt een leven lang, en die zegen zul je als reiziger steeds weer nodig hebben. Uiteindelijk zal de zegen zich ook uitstrekken tot over de grenzen van de dood, zoals de laatste strofe van het gedicht ‘Zegenbede’ laat zien. Hierin wordt aan de Eeuwige gevraagd en toevertrouwd dat Hij de toon van mijn levenslied mag uitzingen. Zijn stem klinkt ook daar waar mijn geluid verstierf. Daarmee geef ik het laatste woord aan Hem die oorsprong en doel en zin is van heel het bestaan.

Nu deze lezing tot een einde is gekomen en mijn gedichtenbundel straks opengaat, wil ik graag enkele mensen persoonlijk bedanken. Ik noem er slechts een paar van velen, maar ik vind dat ze hier niet mogen ontbreken.

Ik dank Bram Verheijen, voor zijn inzet en bemoediging. Zonder zijn medewerking zou ik nooit zover gekomen zijn, want ik heb wel mooie ideeën, maar soms ben ik niet vooruit te branden.

Ik dank de uitgevers van Buro aan Zee, Mark Broersen en Renata Stijl, voor de fijne samenwerking en het mooie resultaat.

Ik dank Jacqueline Braak, voor haar schitterende muzikale omlijsting van deze middag. Zonder muziek zou mijn verhaal niet alleen veel te lang en veel te droog zijn geweest, maar ook niet af.

Tot slot dank ik ook Huub Oosterhuis. Hij is er wel niet, maar de afgelopen tijd heeft hij me van nabij gevolgd. Hij heeft mijn teksten gelezen en er iets in gezien. Hij heeft me geholpen sommige teksten sterker te maken dan ze eigenlijk waren. Hij heeft me van advies gediend en bemoedigd. onvergetelijk was de middag dat hij speciaal naar de abdij kwam om over mijn verzen te praten, maar ook toonde hij belangstelling voor mijn eigen wel en wee, mijn geschiedenis, mijn geloof. Een reisgenoot werd hij, en het is aan zijn talent te danken, dat ik steeds weer inspiratie vond om nieuwe gedichten op te tekenen. Daarom, tot besluit van mijn lezing, en ook om te laten zien dat niet alles om mij draait, geef ik hem graag het woord door

zijn gedicht 'Op mijn levenslange reizen' voor te dragen. Het lied speelt in op het verhaal van Elia in 1 Koningen 19 (vers 4-7). Elia is in een diepe crisis. Hij wil liever dood dan verder reizen en leven vinden. Door een engel aangespoord eet en drinkt hij toch wat, en loopt dan veertig dagen en nachten, tot hij de berg Horeb bereikt. Daar op die berg zal hij een Godsontmoeting mogen beleven, wanneer hij de aanwezigheid van God opmerkt in het suizen van een zachte bries.

OP MIJN LEVENSLANGE REIZEN

Op mijn levenslange reizen
- twijfel donker achtervolgt mij
liefde blind holt voor mij uit –
zing ik steeds op andere wijzen
over wie ik niet kan spreken,
zing ik: 'Ooit mijn hart te breken,
ooit mijn hart voor jou te breken'.

Opgereisd, pas halverwege,
met een keel kapot gezongen
met een hart voor wie gebroken,
kruip ik onder dorenstruiken,
druk mijn ogen in de aarde,
smeeek dat nu het eind zal komen,
smeeek de dood dat hij zal komen.

Spoorloos trok voorbij de twijfel
waar ik lag. De liefde keerde,
zag mij, bracht mij drank en spijsze,
deed mij opstaan uit de dood.
Nog een leven zal ik reizen,
nog een leven zal ik reizen.
Nooit meer zonder reisgenoot.

Eerste exemplaar: voor mijn vader